

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 10 września 2024 r.

Pozycja 190

POSTANOWIENIE z dnia 9 kwietnia 2024 r. Sygn. akt Ts 52/23

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Zbigniew Jędrzejewski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej B.N. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 767^{3a} § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) w zakresie, w jakim „od orzeczenia sądu rozpoznającego skargę na orzeczenie referendarza, który rozpoznawał skargę na opis i oszacowanie, nie przewiduje środka zaskarżenia do innego sądu oddzielonego funkcjonalnie”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ewentualnie
- 2) „zrębu normatywnego” art. 767^{3a} w związku z art. 759 § 1¹, w związku z art. 47¹, w związku z art. 398²² § 5, w związku z art. 950 ustawy powołanej w punkcie 1, w związku z art. 2 § 1 i § 2, w związku z art. 147 § 1, w związku z art. 151 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, ze zm.) „w zakresie, w jakim:
  - a) dopuszcza do orzekania w przedmiocie opisu i oszacowania przez referendarza sądowego, będącego urzędnikiem niesprawującym wymiaru sprawiedliwości, orzekającego o podmiotowym prawie własności,
  - b) pozbawia strony postępowania w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie możliwości rozpoznania sprawy przez sądy dwóch instancji oddzielonych od siebie funkcjonalnie,
  - c) w sposób nieproporcjonalny rozróżnia skutki wniesienia skargi na orzeczenie referendarza w postępowaniu egzekucyjnym w przedmiocie opisu i oszacowania wobec skutków wniesienia skargi na orzeczenie referendarza w postępowaniu rozpoznawczym,
  - d) ogranicza bezpośrednio konstytucyjne prawo własności dłużnika,
  - e) jest przejawem niepoprawnej legislacji”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 177 w związku z art. 32 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

- 1) nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej w zakresie zbadania zgodności:
  - a) art. 759 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie wyłącza możliwości orzekania przez referendarza sądowego w postępowaniu w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie, w którym dochodzi do sprawowania wymiaru sprawiedliwości poprzez władcze określenie wartości prawa własności”,
  - b) art. 2 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie definiuje pojęcia wymiaru sprawiedliwości, co skutkuje nieprecyzyjnym określeniem granic kompetencji referendarzy sądowych, w tym prowadzi do możliwości orzekania w sprawach, w których orzeka się o prawach podmiotowych stron postępowania, przez referendarzy sądowych”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 1 marca 2023 r. (data nadania) B.N. (dalej: skarżąca), reprezentowana przez pełnomocnika z wyboru, wystąpiła z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego.

Wobec skarżącej zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne z nieruchomości będącej jej własnością (sygn. [...]). Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla W. 24 lutego 2022 r. dokonał opisu i oszacowania tej nieruchomości. Zdaniem skarżącej, była to czynność sprzeczna z prawem, oparta o nierzetelny operat szacunkowy i powodująca rażące zaniżenie wartości nieruchomości (o niemal 500% w porównaniu z operatem prywatnym sporządzonym na zlecenie skarżącej).

Skarga skarżącej na tę czynność komornika została oddalona postanowieniem referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym w W. II Wydział Cywilny z 22 sierpnia 2022 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie referendarza).

Po rozpoznaniu skargi skarżącej, powyższe orzeczenie zostało utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Rejonowego w W. II Wydział Cywilny z 22 listopada 2022 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Rejonowego). W uzasadnieniu tego orzeczenia stwierdzono, że zarzuty skarżącej były niezasadne, a opis i oszacowanie wraz z operatem zostały sporządzone w zgodzie z przepisami prawa.

W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej skarżąca wskazała, że „opis i oszacowanie nieruchomości w toku egzekucji z nieruchomości ma istotny wpływ na sytuację majątkową zarówno dłużnika, jak i wierzyciela. Rozstrzygnięcie sądu o skardze na tę czynność jest orzeczeniem o prawach majątkowych tych podmiotów”. Wobec tego niezapewnienie „możliwości pełnej dwuinstancyjnej sądowej kontroli prawidłowości opisu i oszacowania nieruchomości jest sprzeczne z konstytucyjną gwarancją prawa do ochrony praw majątkowych” (s. 18 skargi).

Zdaniem skarżącej, prawo do sądu „jest w tych przypadkach niekompletne, a jego ograniczenie nie wynika z dozwolonych konstytucyjnie przesłanek” (s. 21 skargi). „Wyłączenie możliwości rozstrzygnięcia w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie przez dwie instan-

cje sądowe, przesądza o niezrealizowaniu postulatu sprawiedliwości proceduralnej oraz zapewnienia pełnej drogi sądowej w odniesieniu do postępowania egzekucyjnego, w zakresie w jakim w postępowaniu tym dochodzi do władczego i jednostronnego określania wartości prawa własności dłużnika” (s. 38 skargi).

Ponadto stopień „niedookreśloności regulacji prawnej kompetencji referendarzy w zakresie w jakim co do zasady nie sprawują oni wymiaru sprawiedliwości jest tak znaczny, że uniemożliwia prawidłową wykładnię i stosowanie przepisów, w zakresie w jakim przy orzekaniu przez referendarzy dochodzi do ustalenia sytuacji (praw i obowiązków) podmiotów prawa (dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym)”. Zdaniem skarżącej, „mimo ugruntowania roli referendarzy w systemie prawa procesowego, przepisy, w zakresie w jakim nie wyłączają w sposób jasny i precyzyjny możliwości orzekania przez referendarzy w zakresie praw podmiotowych, naruszają zasady prawidłowej legislacji” (s. 45 skargi).

Skarżąca podkreśliła, że „opis i oszacowanie (normowana materia) dotyczy ściśle prawa własności a dodatkowo przepisy umożliwiające referendarzom orzekanie w tych sprawach dotyczą prawa do sądu, a więc dwóch zasadniczych konstytucyjnych wolności i praw” (s. 46 skargi).

Kwestionowana regulacja stanowi także przejaw „nierównego ukształtowania” procedury cywilnej w sprawach odnoszących się do praw podmiotowych (a w szczególności prawa własności). W postępowaniu rozpoznawczym skargi na orzeczenie referendarza są rozpoznawane przez dwa sądy oddzielone funkcjonalnie, podczas gdy w postępowaniu egzekucyjnym – tylko przez jeden sąd (por. s. 47-48 skargi).

Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z 5 kwietnia 2023 r. na podstawie art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) wstrzymał wykonanie postanowienia Sądu Rejonowego.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 5 kwietnia 2023 r. skarżąca została wezwana do usunięcia braków formalnych skargi przez: 1) doręczenie poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii potwierdzenia odbioru postanowienia Sądu Rejonowego; 2) doprecyzowanie przedmiotu kontroli wskazanego w punkcie 2 *petitum* skargi (przez dokładne wskazanie, w stosunku do których przepisów i w jakim zakresie domaga się ona stwierdzenia niezgodności z Konstytucją); 3) precyzyjne wskazanie naruszonych konstytucyjnych wolności lub praw; 4) określenie sposobu tego naruszenia; 5) ewentualne uzupełnienie uzasadnienia skargi.

Skarżąca ustosunkowała się do powyższego zarządzenia w piśmie z 26 kwietnia 2023 r. (data nadania), przedstawiając dodatkowe wyjaśnienia oraz składając żądany przez Trybunał dokument.

Odnosząc się do punktu 2 *petitum* skargi, skarżąca podkreśliła, że należy łącznie rozpatrywać pozycję ustrojową referendarzy sądowych i ukształtowanie procedury regulującej postępowania, w których dochodzi do wymiaru sprawiedliwości (s. 1 pisma). Równocześnie jednak – odpowiadając na wezwanie Trybunału – doprecyzowała, że wnosi o stwierdzenie niekonstytucyjności:

1) art. 767^{3a} ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.) w zakresie, w jakim:

a) „nie przewiduje dwuinstancyjnej sądowej kontroli rozstrzygnięcia referendarza sądowego orzekającego w postępowaniu w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie nieruchomości, w którym dochodzi do sprawowania wymiaru sprawiedliwości poprzez władcze określenie wartości prawa własności”;

b) „w sposób nierówny kształtuje pozycję podmiotów należących do tej samej klasy, tj. podmiotów wobec których w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości orzeka się

o ich majątkowych prawach podmiotowych, inaczej w postępowaniu rozpoznawczym, a inaczej w postępowaniu egzekucyjnym”;

2) art. 759 § 1¹ k.p.c. w zakresie, w jakim „nie wyłącza możliwości orzekania przez referendarza sądowego w postępowaniu w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie, w którym dochodzi do sprawowania wymiaru sprawiedliwości poprzez władcze określenie wartości prawa własności”;

3) art. 2 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie definiuje pojęcia wymiaru sprawiedliwości, co skutkuje nieprecyzyjnym określeniem granic kompetencji referendarzy sądowych, w tym prowadzi do możliwości orzekania w sprawach, w których orzeka się o prawach podmiotowych stron postępowania, przez referendarzy sądowych” (s. 2 pisma).

Równocześnie skarżąca wskazała, że pozostałe przepisy wymienione w punkcie 2 *petitum* skargi „nie mogą, same w sobie, być uznane za niekonstytucyjne, gdyż ich treść, rozpatrywana samodzielnie, nie jest niekonstytucyjna”. Zwróciła jednak uwagę, że przepisy te „mogą wspierać twierdzenia skargi” (s. 3 pisma).

Jako naruszone prawa konstytucyjne skarżąca wskazała: prawo do sądu (w zakresie sprawiedliwości proceduralnej oraz zasad prawidłowej legislacji), prawo do równego traktowania (w zakresie środków zaskarżenia od orzeczeń referendarzy sądowych, przysługujących w postępowaniu rozpoznawczym i egzekucyjnym) oraz prawo do ochrony majątkowego prawa własności (por. s. 3-4 pisma).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Stosownie do art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu skardze konstytucyjnej dalszego biegu, gdy spełnia ona określone przez prawo wymagania.

2. Trybunał Konstytucyjny ustalił, że w skardze konstytucyjnej podniesiono dwa powiązane ze sobą problemy:

– kompetencje referendarzy do orzekania w przedmiocie skarg na opis i oszacowanie nieruchomości przez komornika sądowego oraz

– brak środka zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznającego skargę na tego typu postanowienia referendarza „do innego sądu oddzielonego funkcjonalnie” (brak „dwuinstancyjnej sądowej kontroli rozstrzygnięcia referendarza”).

Pierwszą z powyższych kwestii skarżąca wiąże z niekonstytucyjnością art. 759 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2023 r. poz. 1550, ze zm.; dalej: k.p.c.) i art. 2 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2024 r. poz. 334, ze zm.). Drugą łączy zaś z art. 767^{3a} k.p.c. (a zwłaszcza z § 3 tego przepisu).

W piśmie z 26 kwietnia 2023 r. (data nadania) skarżąca wyjaśniła, że nie domaga się stwierdzenia niekonstytucyjności pozostałych przepisów wskazanych w *petitum* skargi. Ich powołanie miało na celu wzmocnienie uzasadnienia sformułowanych w skardze zarzutów.

3. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że skarga spełnia przesłanki nadania jej dalszego biegu w odniesieniu do pierwszego z sygnalizowanych w niej problemów konstytucyjnych (por. punkt 1 postanowienia).

4. W pozostałym zakresie (dotyczącym niezaskarżalności postanowienia sądu w przedmiocie skargi na orzeczenie referendarza w sprawach dotyczących opisu i oszacowania nieruchomości) nie jest to natomiast możliwe.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, w skardze konstytucyjnej można kwestionować jedynie przepisy, które były podstawą ostatecznego orzeczenia o określonych konstytucyjnych wolnościach lub prawach skarżącego. Dopuszczalność złożenia skargi jest więc bezpośrednio uzależniona od tego, czy w stanie faktycznym sprawy skarżącego występuje określona w tym przepisie korelacja między ostatecznym orzeczeniem, naruszonymi konstytucyjnymi wolnościami lub prawami oraz zaskarżonymi przepisami. W niniejszej sprawie warunek ten nie został spełniony.

Orzeczenie, w związku z którym skarżąca zainicjowała niniejsze postępowanie (postanowienie Sądu Rejonowego w W. II Wydział Cywilny z 22 listopada 2022 r., sygn. akt [...]), dotyczyło skargi na orzeczenie referendarza sądowego w sprawie opisu i oszacowania. Nie zawierało ono natomiast ostatecznego rozstrzygnięcia (w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji) w sprawie dopuszczalności dalszej drogi odwoławczej od wydanego rozstrzygnięcia (kontroli tego orzeczenia przez inny sąd).

W konsekwencji skarga w zakresie dotyczącym zarzutu braku takiej procedury ma charakter abstrakcyjny. W stanie faktycznym, na tle którego złożono skargę, zamknięcie skarżącej drogi do drugiej instancji sądowej nie zmaterializowało się w sposób wymagany w art. 79 ust. 1 Konstytucji – w formie ostatecznego orzeczenia naruszającego te prawa skarżącej.

W tej części skarga konstytucyjna jest również dotknięta brakami nieusuwalnymi dotyczącymi przedmiotu kontroli – art. 767^{3a} k.p.c. „w zakresie, w jakim nie przewidywał środka zaskarżenia na postanowienie sądu w sprawie skargi na orzeczenie referendarza do innego sądu oddzielonego funkcjonalnie” („dwuinstancyjnej kontroli sądowej” orzeczenia referendarza), nie miał zastosowania w sprawie skarżącej. Tym bardziej nie był więc podstawą orzeczenia, w związku z którym złożono skargę konstytucyjną (orzeczenie to zostało bowiem wydane w wyniku rozpoznania skargi na postanowienie referendarza, a nie w wyniku zażalenia na postanowienie sądu w sprawie postanowienia referendarza).

Powyższa ocena ma podstawy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym kwestionowanie braku środka odwoławczego w skardze konstytucyjnej jest możliwe pod warunkiem uzyskania ostatecznego orzeczenia, potwierdzającego jego niedopuszczalność w konkretnej sprawie skarżącego (np. postanowienia o odrzuceniu zażalenia – por. zwłaszcza postanowienie pełnego składu Trybunału z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35; a wśród najnowszych – np. postanowienie z 12 maja 2021 r., sygn. SK 114/20, OTK ZU A/2021, poz. 26).

W związku z powyższym – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK – należało postanowić jak w punkcie 2 sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącej przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na punkt 2 postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w terminie 7 dni od dnia jego doręczenia.